

**Jaume Vilella i Motlló
i Francesc Esteve i Perendreu**

El món artístic lleidatà quedaria orfe sense el Cercle de Belles Arts, una institució que no només va aconseguir despertar les inquietuds culturals d'un poble sumit en la postguerra sinó que també va poder perpetuar la seva tasca dinamitzadora fins a l'actualitat. El llistat de propostes culturals, formatives, lúdiques o socials que ha impulsat és extens: conferències, concerts, premis, exposicions o tertúlies, entre d'altres. L'entitat, amb sis-cents socis, llueix en el seu currículum una trajectòria constant, enriquidora i de qualitat. Figures destacades de l'art han visitat la seva seu, ja sigui per formar-s'hi, per exposar-hi o col·laborar en l'he-

terogeni ventall d'activitats. Alguns dels premis que han endegat tenen relleu nacional i internacional, i han servit de plataforma per al llançament de noves promeses. **"Arrel de les nostres actuacions han aparegut altres institucions que treballen per al món de la cultura"**, assenyala el seu president, Jaume Vilella, abans de constatar que **"després de l'Orfeó Lleidatà, centrat exclusivament en la música, el Cercle de Belles Arts és l'entitat cultural més antiga de Lleida."**

La institució nasqué el 4 de febrer de 1947, amb el nom de *Círculo de Bellas Artes* i sota l'impuls de l'arquitecte i pintor Mariano Gomà Pujadas –que també va ser president honorari de l'entitat–, i altres artistes del pinzell com Benseny, Charles Pardell, Fontova i Barberà. **"Era un grup de gent entusiasta en moments difícils. Va ser una entitat necessària per despertar d'aquella època cultural tan grisa i per disposar d'un espai perquè la gent desenvolupés les seves activitats"**, comenta Jaume Vilella. La primera tasca del Cercle va ser la creació de l'Escola d'Arts Plàstiques, dissenyada per l'arquitecte municipal Francesc Bordalba. **"Hem de recordar que fou l'única escola de belles arts de la ciutat fins l'any 1980, quan se'n creà una de municipal"**, apunta, tot anomenant-ne alguns dels professors: Leandre Cristófol, Coma Estadella, López Pedrol, Antoni Llevot, Josep Pujol, Víctor P. Pallarés, Jaume Perelló, Albert Vives o Ernest Ibáñez. Els noms d'alguns antics alumnes també han ocupat un lloc destacat en el món artístic català: Víctor P. Pallarés, Coma Estadella, Divina Drudis, Rosa Siré, Romero Patiño, García Sarramona, Pérez Bolaños, Salvador Costa o Carme Senar en són un exemple.

En aquests primers temps van ser molt importants les xerrades-col·loqui, batejades amb el nom de *Reloj de arena*, una activitat atrevida per a l'època i que no va trigar a generar polèmica. Jaume Vilella i el vicepresident, Francesc Esteve, recorden com un rellotge de sorra presidia la

taula dels convidats; cronometrava el temps de la seva intervenció i alhora simbolitzava que calia tenir cura amb les paraules per no provocar gaire enrenou. **"Es parlava de temes que sovint estaven al límit de la censura"**, rememoren. Quasi tots els intel·lectuals varen passar per l'entitat, com és el doctor Fernando Colàs, el periodista Santiago Nadal, l'advocat Manel Florensa, el jesuïta Pare Gabernet, els crítics Àngel Marsà i Carlos Areán o l'historiador Josep Lladonosa, entre d'altres.

Paral·lelament, un grup de joves artistes lleidatans, amb una gran inquietud, va fundar un cercle de pintura i d'opinió anomenat Grup Cogul, en record a les coves d'art rupestre. **"Van contribuir a la dinamització de l'art pictòric a Lleida. Van trencar els cànons de l'època i per això també van atraure les crítiques"**, afirmen, abans de destacar que des de l'inici, el Cercle sempre va estar obert a altres entitats, així com a la posada en marxa d'activitats literàries, socials o culturals. Per exemple, va col·laborar amb el grup de poetes denominat *Mensaje*; amb el Cine Club a les jornades *Cine Sonoro*; en diversos concerts musicals de piano amb Joan Font, així com amb el guitarrista Sierra, el baríton Jordi Farré, el pianista i director Víctor Mateu, i el musicòleg Richard Tet-ley-Cardies. L'entitat no va trigar a donar cabuda a les exposicions, acollides a la seva seu. Artistes coneguts com Leandre Cristófol, Coma Estadella, Víctor P. Pallarés, Roca Delpèch, Serra Santa, Roig Nadal o Antonieta Mir hi van mostrar les seves obres. Així mateix, les convocatòries artístiques van ser-hi presents des del començament: El Premi pictòric *Medalla Morera* –guanyat per Joan Serra Melgosa a la primera edició, al 1950– va obrir les portes a tot un seguit de concursos posteriors, com és el certamen *Medalla Social* (1951), amb l'artista lleidatana Maria Vilaltella com a primera guardonada. **"Arran d'aquesta última convocatòria el Cercle inaugurarà l'any 1961 un altre concurs, ja d'àmbit estatal, batejat amb el nom de Medalla Maria Vilaltella, en memòria de la creadora"**, explica Jaume Vilella.

A partir de 1964, l'entitat encetà una segona etapa cabdal, caracteritzada per la creació de diferents certàmens i la continuació dels ja existents. **"És quan el patrimoni del Cercle, pel que fa a l'obra artística, dona un pas important"**, remarquen tots dos representants. Actualment, el seu fons té més de 500 creacions entre escultures, pintures, gravats o còmics. N'hi ha que estan dipositades al Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya a Lleida, així com a altres organismes. **"A més, tenim un conveni amb l'Ajuntament gràcies al qual si el Cercle deixa d'existir, el fons aniria al Patronat municipal Morera. D'aquesta manera, no es perdria un recull històric de 55 anys, que és un reflex de l'activitat cultural lleidatana"**, recalca el president. Les convocatòries que han fet possible reunir aquest valuós patrimoni són moltes. En destacarem algunes: En el món pictòric s'impulsa un concurs de pintura i dibuix per a estudiants a la Fira de Sant Miquel. Així mateix, el certamen *Cultura hace progreso* fa possible la participació preuniversitària, ja que convida tots els col·legis de secundària de Lleida. **"Es va acabar ampliant als centres de primària i va servir per vincular-hi molta gent jove."** L'any 1963 es creà un distintiu per a les persones que han sobresortit en la investigació cultural de la ciutat, sota el nom de Marraco de Oro, que fa referència a un emblemàtic personatge de l'imaginari tradicional lleidatà: una mena de drac que a la festa major és la principal atracció dels infants. Se li va

“Les entitats culturals són l'eina més important per conservar la cultura d'un país”

concedir a l'artista Leandre Cristòfol, al bioquímic Joan Oró, al musicòleg Emili Pujol i a l'acadèmic de la llengua Gili i Gaya, entre d'altres. **“Són persones que havien col·laborat amb el Cercle o que havien promocionat el nom de Lleida a tot el món”**, concreta Jaume Vilella. La mateixa denominació rep el Premi de Pintura Marraco, dedicat als centres penitenciaris de Catalunya. El concurs, amb quinze anys d'història, aplega una nombrosa participació. **“D'aquesta manera, podem veure els treballs de molts presos, un vessant sovint desconegut per als ciutadans. És una fórmula de reinserció.”** Així mateix, els premis de pintura, que ja enceten la XIX edició, es dediquen a artistes desapareguts vinculats a les terres de ponent, com han estat: Serra Melgosa, Ramon Fontova, Mariano Gomà, Joan Font, Jaume Minguell, Ramon Puig, Antoni Abad, etc. **“Fa tres anys que és d'àmbit internacional. Atrou una destacada presència de creadors forans.”**

Per tal de no menysprear altres manifestacions pictòriques, nasqué el *Premi de Gravats*, **“té un gran ressò”**, especifica el president, tot mencionant el protagonisme d'una altra convocatòria, el concurs de pintura ràpida: **“La ciutat va ser pionera a la província i el Cercle va poder contactar amb les comarques, moltes de les quals no havien fomentat encara la pintura. Ens va permetre donar a conèixer molts artistes que es guanyen la vida amb la seva obra.”** D'altra banda, la institució ha col·laborat amb entitats com l'Òmnium Cultural i amb el *Premi de Recerca Josep Lladonosa*, el certamen de pintura Miquel Viladrich i diferents concursos de pintura ràpida d'altres municipis. El còmic també ha ocupat un lloc destacat amb l'organització d'una mostra d'il·lustracions d'Ermengol, Cazares, Balasch, Pep Monyarch, Alfonso López i altres. Així mateix, **“les sales d'exposicions del Cercle, tant la Maria Vilaltella com la Mariano Gomà, han acollit les obres de molts artistes, com Elisa Ramós, Felicitas Fernández o Hellene Rivière”**, detalla.

Dins l'àmbit de la música, concretament en el de la composició sardanista, es creà el *Premi Julià Carbonell*. Actualment, l'entitat també organitza diferents concerts d'autors de ponent de sardanes i cobla, així com de jazz, cant coral i saxocromia a 4. De la mateixa manera, impulsa un festival de música llatinoamericana. En el món literari, la institució convida diferents escriptors cada mes, com Vicenç Villatoro, actual director general de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió, i com l'autor Josep Palau Fabrés. A més, el Cercle col·laborà el 1962 amb el certamen literari Urrixa, de Juan Fernández Coll. També, es fan un seguit de recitals poètics, que ja han estat dedicats a Màrius Torres, Estadella, Morera i Galícia, i quasi anualment es ret homenatge al Poema de Nadal de Segarra. **“Per altra banda, hem impulsat un Premi d'Investigació anomenat Josep Serrate i Forga. Entre els conferenciants d'aquests actes destaquem la intervenció del sociòleg Amando de Miguel.”**

Pel que fa al teatre, el Cercle impulsà el naixement d'una companyia que sota la direcció de Josep Fonollosa ha interpretat obres a diferents sales de la ciutat, fins i tot en el Teatre Principal. *Los tres reyes*, de Josep Wehrle o *El mutis de Molière*, d'Emili Baldellou són dues de les representacions més destacades. El president anomena la posada en escena, en motiu del 50è aniversari de la institució, del Cant de la Sibila, que va tenir lloc a l'emblemàtica Seu Vella de Lleida i que va aconseguir reunir unes

300 persones. Quant al cinema, el Cercle es fa càrrec de la Filmoteca de la Generalitat i ofereix una programació anual des de l'octubre al juny.

La institució sempre ha procurat mantenir-se propera a la ciutat, per això no s'ha deslligat mai de la seva realitat quotidiana i dels temes que l'afecten. L'any 1963 va col·laborar amb el Col·legi d'Arquitectes i la Cambra de Comerç per tal d'escollir el millor edifici arquitectònic de Lleida. Més endavant constituí el *Premi Indibil*, destinat a entitats o persones que han excel·lit al llarg de l'any en importants esdeveniments culturals. El certamen recorda amb el seu nom oficial una figura històrica: **“Un dels dos herois de l'època dels cartaginesos que va alliberar dels invasors el poblat instal·lat a la nostra terra. Representa un símbol de la independència i el desenvolupament de Lleida”**, rememora el president. L'organització periòdica de tertúlies també contribueix a posar sobre la taula qüestions culturals i econòmiques de la ciutat.

Des dels anys vuitanta, el Cercle de Belles Arts actua com un ateneu que dona cabuda a tot tipus d'art i que disposa de les corresponents seccions, com la Coral Estel, que agrupa una seixantena de veus dirigides per Gemma Naranjo, o la revista *ARTS*, liderada per Francesc Català. **“És una de les més importants de Catalunya. Destaca per la qualitat, tant per la temàtica cultural diversa com pels continguts i la presentació”**, ressalta Jaume Vilella, abans de qualificar l'escola de pintura i dibuix com un centre molt viu que actualment aplega més d'un centenar d'alumnes. Per la seva banda, Francesc Esteve també evoca els primers anys de la institució com un ateneu: **“Vam incloure una secció recreativa que organitzava balls que servien per recaptar fons i vam començar a oferir projeccions de cine, conferències, música, etc. Més endavant, quan ja es van posar de moda les discoteques i els balls no tenien tant d'èxit vam haver de cercar altres solucions.”** Va ser quan el Cercle va recórrer a les ajudes de les institucions per tal de mantenir el seu extens ventall d'activitats. Per exemple, en el certamen de pintura internacional, la Diputació i el Col·legi d'Arquitectes hi contribueixen amb la dotació d'un parell de premis.

Els dos representants coincideixen a declarar que el Cercle necessitaria més mitjans físics i econòmics per acabar d'arrodonir la seva funció: Esdevenir un aglutinador de l'art actual lleidatà i un dinamitzador eficaç de la inquietud cultural dels ciutadans, que en l'actualitat registra certa atonia. **“Pensàvem que la presència de la universitat a la ciutat hi contribuiria favorablement, però no ha estat així. Continuem organitzant interessants conferències en una sala que costa d'omplir”**, afirmen, tot atribuint el fenomen a **“una tendència general que també pateixen altres organismes.”** Jaume Vilella i Francesc Esteve es mostren fermes d'ànims en la continuació d'una tasca engrescadora: la difusió de la cultura, la promoció dels artistes i la recuperació de les tradicions. El president opta per concloure amb la constatació d'una realitat: **“Les entitats culturals són l'eina més important per conservar la cultura d'un país.”** Tinguem-ne, doncs, cura.

*Lluís Esteve Vilamajó ofereix un resum més detallat de les activitats del Cercle de Belles Arts de Lleida –fins l'any 1968– a l'article *Círculo de Bellas Artes. Obra Cultural: concisa historia, Ciudad, xx-xxi* (Lleida, 1968-1969), p. 146-147, 162-163, 11-12, 28 i 67.*